

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., scer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V saboto 1. januaria 1853.

List 1.

Glosa za novo leto.

*O lažnivi pratikarji,
Vi lažnivi zvezdogledi,
Vi vremena vsi preroki,
Le vsi pojte rakam žvižgat!
Prešerin.*

Ni ne pratik v novem leti
Ni ne pratikarjev šteti;
Vsak bolj modrega se kaže,
Od miru in vojske láže,
Vsak predjal bi vse na sveti.
Biti dobri gospodarji
V svoji hiši pa ne znajo,
Vprek in križem vse ravnajo.
Ne bodite več čencárji,
O lažnivi pratikárji!

Razumejo modrijáni:
Kaj obraz neba ozuáni,
Kaj prinašajo planéti,
Kaj pomenijo kométi.
Mlaj in šip kaj dela brani.
Vražniki so pa besedi,
Ki zadeva vednost pravo,
Za življenje ima veljavo.
Slovó dajte svoji zmedi,
Vi lažnivi zvezdogledi!

Vreme vedeži sledijo,
Vse naprej od njega učijo;
Dajo vest od zgodnje zime,
Spet od treskov in uime,
Dež in solnce v red verstijo.
Čas pa gré ko vod potoki;
Mar jim ni, da se spreverne,
Da se vse za njim oberne.
Nam ne boste več poróki
Vi vremena vsi preróki!

Bo li novo leto bolji?
Bo li vsakemu po volji?
Kdor sejal bo séme blágo
Žel bo truda klasje drágo
Na človeštva velkem polji;
Šel lenuh bo lačen žvižgat.
Vsak po pameti se trudi,
Časa drazega ne mudi!
Leni pojte rakom žvižgat,
Le vsi pojte rakom žvižgat!

H.

Stan kmetijstva v Austrii.

Popisal J. Pajk.

Nadjamo se vstreči ne le kmetovavcom temoč
vsakemu bravcu, ki na kaj več misli kakor le na

svoj samotni koteč, ako jim razgernemo v prvem listu „Novic“ stan kmetijstva v celem našem cesarstvu in jim odpremo pogled v velikost zemljiš, število hiš in družin, množino domače živine in mnogoverstnih pridelkov.

Tak razgled ni mislečemu človeku le zabava za kratki čas, podučno mu je tudi berilo na mnogo strani. Spremite me tedaj braveci vsi na tem potovanji po Austrii, ktere oddelek smo tudi mi Slovenci, kterih lastnine so tudi v tem spisu zapopadene, ki ga je po verjetnih sostavah zložil F. W. Hofman v svojem „občnem kmetijstvu“ leta 1852.

Austrijsko cesarstvo je 11,577²/₅ štirjaških milj veliko (ena milja je 4000 sežnjev dolga in 4000 sežnjev široka, tedaj zapopade 16.000.000 štirjaških sežnjev ali pa 10.000 štirjaških oralov).

Mest, trgov in vasí je v celem cesarstvu 67.358 z 5 milioni in 73.789 hišami, v kterih prebiva 7 milionov in 587.065 družin.

Ljudí je 36 milionov in 293.516. Skušnje večletne kažejo, da se jih rodi na leto 1 milion in 434.627, umerje 1 milion in 46.917, — tedaj jih dokaj (387.710) več na svet pride, kakor jih svet zapusti v enem letu, ako kakošna posebna kuga ne mori ljudstva; od tod izvira množenje prebivavcov, kterih se je dosihmal že čez 36 milionov naraslo.

Izmed domače živine je nar več ovác, za temi goved, prešičev, kónj, koz, oslov in mul, in sicer v sledeči razmeri: ovác je 27 mil. 197.239, goveje živine 11 mil. 479.604, prešičev 6 milionov, kónj 2 mil. 832.214, kóz 2 mil. in 400.000, oslov, mežgov in mul okoli 100.000. Perutnine mnogoverstnih plemen pa je čez 60 milionov.

Ozrimo se sedaj po zemljiših, da zvemo, koliko je téh. Zemljiša se merijo na orale (johé), en oral zapopade 1600 štirjaških sežnjev ali klafter, en štirjašk seženj ima 36 štirjaških čevljev; en oral je 40 sežnjev dolg in 40 sežnjev širok.

V celem cesarstvu znese zemljiše, na kterem so njive, 36 mil. 790.579 oralov, njiv za rajž ali laško pšeno je še posebej 113.447 oralov; — nogradov je 1 mil. 759.222 oralov, — senožet in vertov 11 mil. 591.945; — oljkinih gojzdov je 42.933 oralov, lavorovih (lorberjevih) in kostanjevih gojzdov pa 71.547 oralov; pašnikov (gmajn) je 12 mil. 365.123 oralov — strašna množina, ako se pomisli, koliko zemlje še zanemarjene leži! če bi se le polovica tega obdeležovala, za koliko milionov bi se pomnožili pridelki! — Gojzdov je 35 mil. 281.587 oralov; — vode,

poti in scer nerodovitna zemlja znesó 27 milionov 757.617 oralov.

Pridelki, zrajtani na Dunajske vagáne znesó pšenice 47 mil. 307.482 vagánov, réži 61 mil. 976.760, ječmena 50 mil. 644.166, ovsa 81 mil. 185.121, turšice 32 mil. 154.429, prosá in sirka 1 mil. 984.516, ajde 5 mil. 150.890, rajža 806.267, sočivja vsake baže 7 mil. 389.810 vagánov.

Drugi zemeljni pridelki so: merve (sená) 209 mil. 990.457, slame pa 187 mil. 149.050 centov, koruna (krompirja) 107 mil. 142.550, repe in pese po 26 mil. 42.388 vagánov; — zelja 1 bilion 734 mil. 297.030 glav; kostanja 328.040, sadja pa 5 mil. 528.169 vagánov.

Pridelk vina, zrajtan na vedre znese 39 mil. 303.745 veder.

Tobaka (večidel na Ogerskem) se pridela 712.052 centov, hmelja (večidel na Českem) 38.479, lanú 1 mil. 482.407, konopelj 1 mil. 762.135, lanénega seména 576.543 centov.

Pridelk olja (laškega ali oljkinega, lanénega, ogersičnega in orehovega) znese na leto 697.852 centov, medú 72.353, voska 24.845, sirovega masla in sira 4 mil. 500.000 centov; — ovčje volne 610.330 centov, — svilnih ali židnih kokonov (10—12 liber na eno libro svile) se pridela 339.333 centov.

Derv po 3 čevlje dolzih na sežnje ali klaf-tre zrajtanih (1 seženj je 6 čevljev dolg in 6 čevljev visok) se naseka na leto 29 mil. 441.176 sežnjev, lesnega oglja se pridela 22 mil. 225.504 vagánov (premog in sota nista v ti račun vzeta).

Vrednost vsih zemeljnih in živinskih pridelkov skupej je prerajtana na 1 bilion in 300 milionov gold.

To je stan kmetijstva v Austrii. Vsak bo lahko spoznal, da tak obširen prerajt ne more do majh-nega gotov biti, primeru nam pa vendar razodene.

Zlata vredna drobtinica kmetovavcom za novo leto.

V kmetijstvu dobro skušeni in za povzdigo kmetijstva živo skerbni predsednik kmetijske družbe gosp. F. Terpine so v poslednjem zboru glavnega odbora vredništvu „Novic“ priporočili, naj v per-vem listu novega leta našim kmetovavcom po vsih slovenskih okrajnah sledeči svét na serce položimo. Takole so nam poročili:

„Prijatli, ki obdelujemo zemljo, prosimo naj prvo: naj dobrotljivi nebeški oče razlije blagoslov božji čez polje naše. Hočemo pa deležni biti blagoslova nebeskega, mora umna glava vižati pridne roke. Stroškov se ne manjka, novih dohodkov si privabiti je teško, — pa s tem umno gospodariti, kar imamo, in dohodke pomnožiti: to je dostikrat lahko. Ali žalibog! da tega ne storimo, in da zametujemo cele kupe gotovega denarja.

Véste prijatli, kje so ti kupi? V gnoju so, katerega tratimo nemarno v gotovo zgubo, ker ne spoznamo, da nar boljši, nar rodovitniši deli gnojá se skadijo v zrak, ki mertva stvar ostane, ako iz njega spuhí duh rodovitnosti.

Naj si tedaj vsak kmetovavec to globoko v glavo vtisne in na hlevne vrata z debelimi čerkami zapiše vsim svojim poslom v vodilo:

Gnoj iz hleva, urno urno perstí na-nj!

To će réči: Naj se spravi gnoj na dvorišni kup, ali naj se pelje na njivo, vselej naj se potrosi s perstjó (zemljo), da se ne izpuhtí rodovitna moč, ampak se vlovi v perst.

Neizrečeno velik je dobiček in gotov vsako leto. Vsi modri kmetovavci to véjo. Kdor ne verjame, naj skusi — hvaležen bo.

To je zlata drobtinica, katero naj podajo „Novice“ pridnim kmetovavcom za novo leto“.

Novi ukazi zastran lova.

C. k. ministerstvo notranjih zadev je razglasilo 15. decembra l. l. nektere ukaze zastran lova (jage), kateri imajo veljavni biti, dokler ne pride nov cesarsk patent na dan. Zadevajo pa ti ukazi posebno soseskam ali občinam določeni lov. Važniši so sledeči paragrafi:

§. 1. in 2. ukazeta, da na zemljiših, ktere so soseskam lastne ali ktere so bile po cesarskem patentu od 7. marca 1849 za lov določene, se prihodnjíc ne more lovstva pravica drugač v najém dobiti, kakor po javni ali očitni dražbi, katero cesarska politična gosposka dotičnega okraja opravi.

§. 3. prepové, da soseska sama ne mora lova v najém vzeti; če bi se pa zvedilo, da se je po kakih ovinkih to vendar zgodilo, so vse najemne pogodbe ob nič.

§. 4. Najém mora politična okrajna gosposka poterditi.

§. 5. Se ne more kak lov na to vižo v najém dati, naj stori politična gosposka kako drugač, da bo prav; vendar soseski se ne smé lovstva pravica prepustiti.

§. 6. Praviloma se ne smé lov za manj časa kakor za 5 let v najém dati; le iz posebno važnih vzrokov za 4 ali 3 leta, nikdar pa manj kakor za 3 leta.

§. 7. Lova najemnik mora najémšino za dvé leti naprej odrajtati; polovica tega denarja veljá za zagotovšino (kaucio), druga za plačilo pervega leta.

§. 13. Najemniki lova morajo skerbeti, da si vdi-njajo izučene lovce, ki čujejo nad lovstvom, ali saj take osebe, ktere politična gosposka za to opravilo dostojno zvedene in pripravne spozná.

§. 17. Lovec v svojem iménu ali pod iménom družiga ne more nihče biti, ki po cesarskem patentu od 24. oktobra l. l. (§. 14 in 19) nima pravice orožja nositi.

§. 18. Vsak prestopek in vsako umaknjenje ti postavi ima politična gosposka z 25 do 200 gold. kaznovati; denarji iz kazni spadajo ubožnišnici tistega kraja, kjer se je prestopek primeril. Ako prestopnik ni v stanu globe odrajtati, naj se 5 gold. pobota za en dan zapora.

Življenje slavnih Slovanov.

XII.

Dositej Obradović.

Dimitria, po samostanskem imenu: Dositej Obradović, modroznanec serbski, je prvi izmed pisateljev tega naroda spoznal imenitno resnico, da mora pisatelj narodu, ako ga hoče z uspehom poučevati, bukve v domačem jeziku spisovati, ter je začel zares tudi prvi tako ravnati. Popred so serbski pisatelji neko mešanico iz serbskega in starega cerkvenega jezika pisali, ktere ni priprosti narod umel. Obradović je staro nespametno navado poderl, in svojemu narodu več koristnih bukev v maternem domačem jeziku napisal. Kakor žejni popotnik po hladni vodici, tako je hrepenel narod serbski po spisih Dositejevih, ter se iz enega več koristnega naučil, kot iz vsih poprejšnjih v nerazumljenem jeziku pisanih. Drugi pisatelji to viditi, so Dositeja po malem posnemali, in dan današnji se vsi po njegovem izgledu ravnajo.